

İakouos Kambanellis ve üç şiiri

Mahir Ergun

20. yüzyıl Yunan edebiyatının önemli figürlerinden olan İakovos Kambanellis 1922'de Yunanistan'ın Naksos adasında yoksul bir ailenin çocuğu olarak doğdu.

20'li yaşlarına doğru ailesiyle birlikte Atina'ya taşındıklarında, İkinci Paylaşım Savaşı yıllarıydı ve Yunanistan, Alman işgali altındaydı. Atina'da meslek okulunu bitirdikten sonra, bir arkadaşıyla birlikte İsviçre'ye gitmeye çalışırken Avusturya'da SS tarafından yakalandı ve casusluk şüphesiyle Mauthausen Toplama Kampi'na atıldı.

Kendi anlatımına göre, Mauthausen'de her ulustan partizanlar, komünistler ve diğer siyasi tutsaklar, savaş tutsakları, Yahudiler, Çingeneler, haymatloslar ve homoseksüeller tutuluyordu. Kendisi ise ne Yahudiydi ne Çingene ne haymatlos ne homoseksüel. Asker de değildi, siyasi tutsak da... "Yalnızca çocuktuk," diyor Kambanellis. "Hiçbir sorumluluğumuz yoktu..."

Savaşın bitiminden uzun süre sonra, 1965'te, Kambanellis'in kamp anılarını içeren romanı yayımlandı. Roman, 1973'te Nevzat Hatko tarafından *Faşizmin Pençesinde* adıyla Türkçe'ye de çevrildi.

Kambanellis önsözünde, bu romanı yazma sürecini şöyle özetliyor: "Mauthausen Kampi'nda 1943 yazından savaş sonuna değin tutuklu kaldım. O dönemden bu yana tam yirmi yıl geçti, ve de ancak şimdi benim yaşantımla birlikte başkalarının yaşantısının o bölümlerini yazmak yetkisini kendimde bulabiliyorum. Dün ile Bugünün kucaklaştığını gördüğüm şu sıra, şimdide değin kavrayamadığım birtakım olaylar kafamda belirginleşiyor, açıklık kazanıyor. Belki de bu olayların gerçek anlamını ve niteliklerini şimdi kavriyorum."

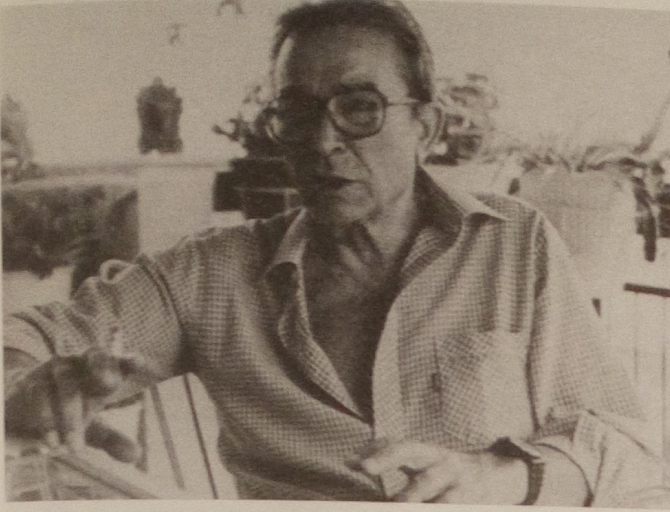
Kambanellis bu satırları 1963'te yazmış, on yıl sonra 1973'te, romanın Türkçe baskısının arka kapağında ise şöyle yazılmış: "Kambanellis, cuntanın iktidarı ele geçirmesi üzerine Yunanistan'dan kaçtı. İkinci dünya savaşında da kaçmayı denemiş ama başaramamıştı. (...) önsözde, bazı şeyleri daha yeni kavriyorum diyerek değindiği gerçeği, yani faşistleri iktidardan devirmekle faşizm belasından kurtulunamayacağını, faşizmin sınıfsal tabanını ortadan kaldırmadıkça yeni cellatların türeyeceğini anlatmayı amaçlamıştır."

Kambanellis'in önsözünde neyi amaçladığı kesin olarak söylemek kolay olmasa da, Mauthausen'den geri döndüğünde, ülkesini 1950'lere dek sürececek iç savaşın ortasında bulduğunu biliyoruz. İç savaşın bitiminden on beş yıl kadar sonra, 1967'de ise Yunanistan bu defa faşist cunta baskısı altına girdi.

Kambanellis, geçen tüm bu süre boyunca pek çok tiyatro oyunu, film senaryosu yazdı. 1950'lerin başından itibaren, yazdığı oyunlar sahnelenmeye başladı.

Kambanellis 1980'de, kurtuluşun 35. yılını anmak adına ilk kez Mauthausen'e döndüğünde, tutsakların toplandığı meydandan gelen müzik sesine kulak veriyor ve Neşideler Neşidesi'nin dizeleriyle Farantouri'nin sesini fark ediyor. O günden sonra Kambanellis, Mauthausen Kampi'nda bir konser düşlemeye başlıyor.

Beyazperdede ise adı ilk kez 1955'te, ünlü *Zorba* filminin de yönetmeni olan Mihalis Kakoyannis'in yönettiği *Stella* filmi ile görüldü. Kambanellis'in *Stella ve Kırmızı Eldivenler (I Stella Me Ta Kokkina Gantia)* adlı oyunundan uyarlanan filmin müziklerini ünlü besteci Manos Hacidakis yaptı. *Stella*, aynı zamanda Melina Merkouri adının da beyazperdede ilk kez görüldüğü filmidir.

Müzikal oyunlarındaki şiirleri ise Theodorakis, Ksarhakos gibi müzisyenler besteledi. Bunların yanı sıra Mauthausen için yazdığı dört şiir yine Theodorakis tarafından bestelendi ki bunlar belki de Theodorakis'in en bilinen parçalarıdır. Özellikle Yunan cuntasının yıkılmasından sonra bu besteler birer özgürlük marşı haline geldi.

İakovos Kambanellis 2011 Mart'ında Atina'da hayatını kaybetti. Burada Kambanellis'in Theodorakis tarafından bestelenmiş üç şiirinin Türkçe çevirileri yer alıyor. Bunlardan ilki *Pencerenden (Apo To Parathiro Sou)*, Kambanellis'in 1963'te sahne almaya başlayan *Melekler Mahallesi (I Geitonia Ton Aggelon)* oyunundan alınmıştır. Şiir, Theodorakis'in bestesiyle ilk olarak sahnede Ceni Karezi ve Nikos Kourkoulos tarafından söylendi. Aynı yıl, Theodorakis'in oyunla aynı adı taşıyan ve oyunun müziklerini içeren albümünde yer aldı. İlerleyen yıllarda, Theodorakis'in farklı albümlerinde de kendine yer buldu. Bunlar arasında en öne çıkanı belki de 1964 tarihli *Küçük Kikladlar ve Dört Farklı Şarkı (Mikres Kyklades Kai Alla Tessera Tragoudia)* albümüdür. İlk olarak 1963'te yayımlanan ve Elitis şiirlerinin Theodorakis bestelerini içeren albüm, 1964'te bir Ritsos, iki Kambanellis ve bir de Theodorakis'in kendi şiiri olmak üzere dört şiir bestesi içerecek şekilde genişletilerek yeniden yayımlandı. *Pencerenden*, bu albümde Soula Birbili tarafından yorumlanıyordu. Theodorakis'in Kambanellis şiirlerini de bu albüme almasının nedeni Kambanellis'in memleketi olan Naksos adasının da Kiklad adalarından biri olması olabilir.

İkinci şiir, *Neşideler Neşidesi (Asma Asmaton)* Kambanellis'in Mauthausen şiirleri arasında yer alıyor.

Her ne kadar Nevzat Hatko *Faşizmin Pençesinde*'nin önsözünde, "(...) bu kitap (...) Çevirisini bitirdiğim şu günlerde Cunta'nın pençesinden kurtulup Paris'e gittiğini gazetelerde okuduğum

Şiirlerle ilgili Theodorakis şöyle diyor: "İyi bir dostum, şair İakovos Kambanellis, İkinci Dünya Savaşı sırasında Mauthausen'de tutsaktı. Altmışların başında, bu döneme ait anılarını 'Mauthausen' başlığı altında yazdı. 1965'te bu konu üzerine dört de şiir yazarak bana bunları besteleme fırsatı verdi."

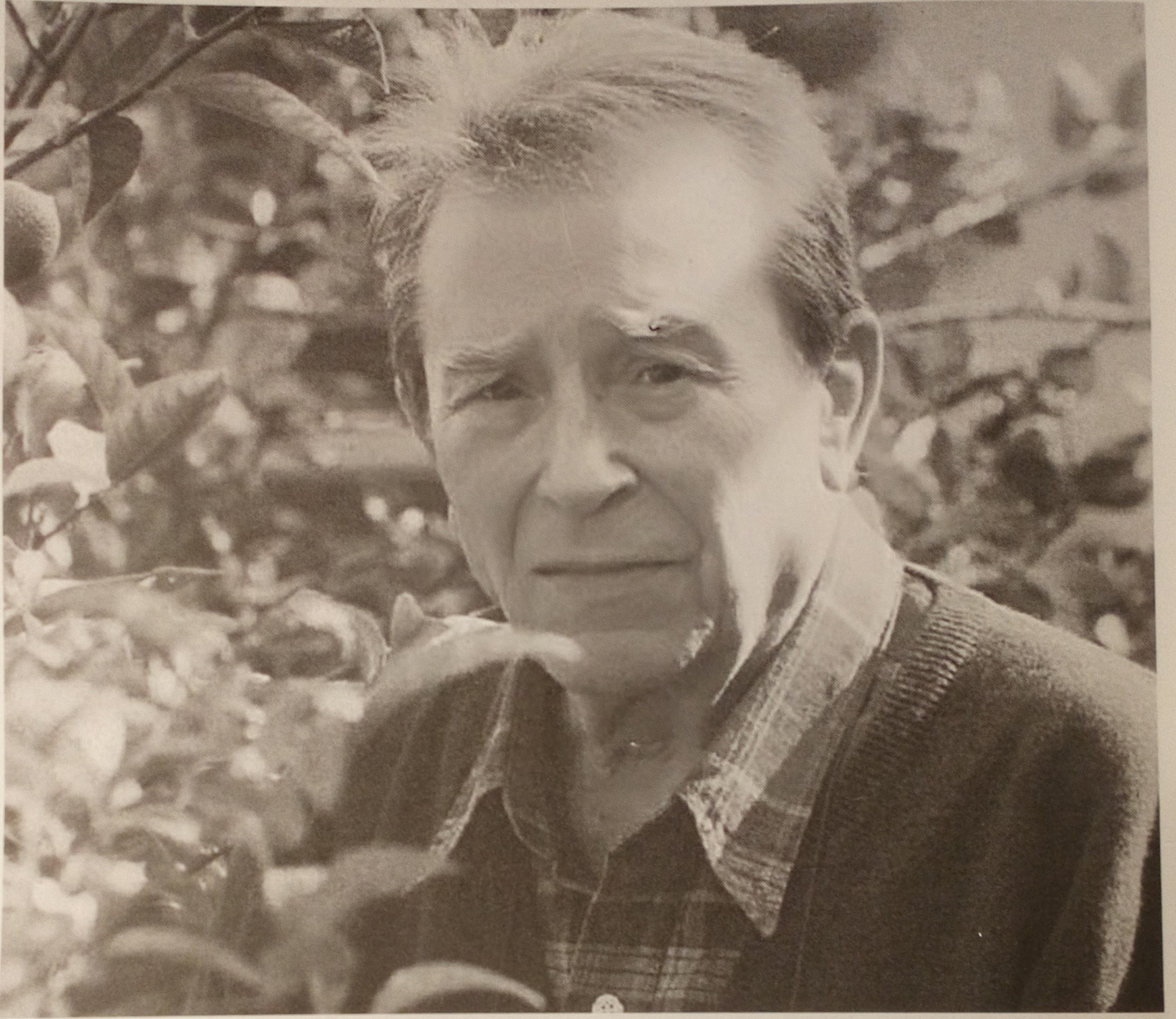
Ünlü besteci Mikis Theodorakis'e de esin kaynağı olmuştur. *Kitabın 'Erotika', 'Andon' ve başka bölümlerinden esinlenen besteci, ünlü 'Mauthausen Balladı'nı bestelemiştir.*" diye yazıyorsa da aslında toplamda dört şiirden oluşan Mauthausen şiirleri, Kambanellis'in herhangi bir oyununun ya da romanının bir parçası değil, bağımsız şiirlerdir.

Şiirlerle ilgili Theodorakis şöyle diyor: "İyi bir dostum, şair İakovos Kambanellis, İkinci Dünya Savaşı sırasında Mauthausen'de tutsaktı. Altmışların başında, bu döneme ait anılarını 'Mauthausen' başlığı altında yazdı. 1965'te bu konu üzerine dört de şiir yazarak bana bunları besteleme fırsatı verdi." Besteler, ilk olarak 1965'te Maria Farantouri tarafından seslendirildi ve aynı yıl yine Farantouri'nin sesiyle *Mauthausen / Altı Şarkı (Mauthausen / Eksi Tragoudia)* uzunçalarında yer aldı. Kambanellis de bestelerin macerasını şöyle anlatıyor: "1965: Mauthausen Güncesi, Themelio tarafından yayıma hazırlanıyordu. Editör Mimis Despotides'in, hem Mikis Theodorakis'in hem de hemen onayladığımız bir fikri vardı: Bir dizi şarkı yazıp kaydederek, kayıtlı kitabı aynı anda çıkarmak. Ve tam olarak da böyle oldu. Aynı yılın aralık ayında, tiyatrodan, ben Günce'den kısa parçalar okudum ve ardından şarkılar ilk olarak seslendirildi. Unutulmaz bir akşamdı! Yalnızca benim için değil, aynı zamanda Theodorakis ve Farantouri için de."

Kambanellis 1980'de, kurtuluşun 35. yılını anmak adına ilk kez Mauthausen'e döndüğünde, tutsakların toplandığı meydana gelen müzik sesine kulak veriyor ve *Neşideler Neşidesi*'nin dizeleriyle Farantouri'nin sesini fark ediyor. O günden sonra Kambanellis, Mauthausen Kampı'nda bir konser düşlemeye başlıyor. "Ve Theodorakis'i bu düşü benimle paylaşmaya ikna etmeyi başardım. Konser 1988 yılında on binlerin katılımıyla gerçekleşti."

Üçüncü şiir olan *Reddediyorum (Arniemai)* ise 1975'te sahnelenen *Düşman Halk (O Ehtros Laos)* adlı oyununda Vasilis Papakonstantinou tarafından seslendirildi. Daha sonra Theodorakis'in oyunun müziklerini içeren aynı adlı albümünde kendine yer buldu. Yunan cuntasının yıkılmasından hemen sonra sahnelenen bu oyun 1944-1974 arası Yunan tarihini irdeliyor. Marş biçiminde bestelenen bu şiirin de uzun yıllar baskı altında kalmış olan Yunan halkının tepkisini ve özlemini dile getirdiği söylenebilir. ≡

Neşideler neşidesi

Ne güzeldir seudiğim
gündelik giysisi içinde
ve o küçük tokasıyla saçında.
Ne güzeldir, bilmezdi kimse.

Auschwitz'in genç kızları,
genç kızları Dachau'nun,
görmediniz mi seudiğimi?

"Gördük onu uzun bir yolda,
yoktu artık o giysi sırtında
ne de saçında o küçük toka."

Ne güzeldir seudiğim
anasının bir tanesi
ağabeyinin öpücükleri.
Ne güzeldir, bilmezdi kimse.

Mauthausen'in genç kızları,
Genç kızları Belsen'in,
görmediniz mi seudiğimi?

"Gördük onu buz gibi bir meydanda
elinin akına kazınmış bir numara,
ve kalbinde sarı yıldızla."

Pencerenden

Ben bir gece çocuğuyum, bir kimsesiz gölge,
bir damla gözyaşı ay ışığından düşen,
bir şafak vakti hasreti.
Seviyorum seni ama gelmeyeceğim seni bulmaya,
seviyorum seni ama gelmeyeceğim
biliyorum çünkü, zehir taşıyorum yükümde.

Pencerenden yaz geçti,
ve bulutlu gökyüzü,
geçti tüm seudamız, geçti tüm acılarımız,
bir de mutluluk geçti.

Ben bir yağmur seliyim güneşte, yağmur içinde bir yangın,
rüzgâr içinde bir ses, bir sessizlik sessizliğin içinde.
Seviyorum seni ama gelmeyeceğim seni bulmaya,
seviyorum seni ama gelmeyeceğim,
biliyorum çünkü, zehir taşıyorum yükümde.

Reddediyorum

Reddediyorum, reddediyorum, reddediyorum
dizginleri elinde tutanları.
Bana her istediğini yapanları,
sislerde boğulmayı reddediyorum.

Reddediyorum, reddediyorum, reddediyorum
sen senken, ben olamayışımı benim,
kendi toprağıma, suyuma,
ve alınyazıma hükmetmeni senin.

Reddediyorum, reddediyorum, reddediyorum
bundan böyle tutulmuş görmeyi sokağımı.
Sessizliğini düşüncemin reddediyorum
boş yere bekleyişini meçhul bir zamanı.

İakouos Kambanellis

(Şiirleri Yunanca'dan Çeviren: Mahir Ergun)